

(48). С. 315–319.

6. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.

7. Тарасова В. А. Розвиток професійної компетентності вчителів в умовах освітніх трансформацій. *Педагогічні науки* : наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. 2019. №3. С.363–369.

8. Ціпан Т. С. Професійна компетентність сучасного вчителя. *Інноватика у вихованні*. 2016. Т. 2016. №. Вип. 3. С. 174–181.

9. Чечель Н. Компетентність учителя початкової школи в умовах сучасності. *Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика: матеріали III Всеукраїнської науково-методичної практичної конференції (20 лютого 2019 р.)* / за заг. ред. Л. В. Сєрих. Суми: НІКО, 2019. С.359–362.

УДК 378.37.001

Горбик Катерина Василівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава;
Лебедик Леся Вікторівна,
доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Формування екологічної компетентності соціальних працівників є актуальним з огляду на те, що у сучасних умовах використання високих технологій супроводжуються безперервними екологічними катастрофами техногенного походження, тому висуваються досить високі вимоги до професійної компетентності соціальних працівників. Підготовка майбутнього соціального працівника, здатного до ефективного здійснення професійної діяльності, пов'язана з формуванням його екологічної компетентності, що передбачає спроможність особистості брати активну участь у подоланні перманентної екологічної кризи, дає можливість успішно запобігати

екологічним кризам. Проблема полягає у запровадженні технології формування екологічної компетентності соціальних працівників.

Ми вважаємо за доцільне при розробці педагогічної технології формування екологічної компетентності соціальних працівників на основі досліджень [1–14] виконання етапів: визначення мети й завдань; обґрунтування концептуальної частини, розробка змісту освіти, вибір оптимального педагогічного інструментарію, розробка критеріїв оцінювання якості педагогічної технології.

Структуру екологічної компетентності соціальних працівників становлять мотиваційно-особистісний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний компоненти. Основним концептуальним філософським принципом технології формування екологічної компетентності соціальних працівників є гуманізація вищої освіти, коли центром освіти є людина, задоволення її потреб і розвиток її здібностей. Центральною ланкою у професійній освіті є розвиток особистості у процесі професійного навчання, освоєння професії й виконання професійної діяльності. При цьому інтегральними характеристиками професійного розвитку особистості є її соціально-професійна спрямованість, професійно-важливі особисті якості та психологічні властивості [1, с. 124–129; 2, с. 54–59; 3, с. 270–274; 9, с. 54–58; 11, с. 213–221; 14, с. 349–351].

Етапами технології формування екологічної компетентності соціальних працівників є: підготовчий, мотиваційно-орієнтаційний, змістово-практичний; аналітико-результативний. Підготовчий етап має бути спрямований на створення відповідного науково-методичного забезпечення процесу формування екологічної компетентності соціальних працівників. Мотиваційно-орієнтаційний передбачає стимулювання позитивної мотивації набуття екологічної компетентності соціальних працівників. На змістово-практичному етапі необхідно здійснити розвиток усіх компонентів екологічної компетентності, що вимагає застосування різноманітних форм і методів навчання – діалогових, проєктних, тренінгових, тестових, ігрових та інших, орієнтованих на активізацію навчально-пізнавальних дій, розвиток

самостійності, творчості соціальних працівників, на наближення екологічної підготовки до умов реальної професійної діяльності; організації спеціальної діяльності практично-екологічної спрямованості. На аналітико-результативному етапі має бути проведений аналіз й оцінка отриманих результатів з метою їх коригування.

На початку в особистості соціальних працівників формуються екологічно ціннісні орієнтації. На цьому рівні ціннісні орієнтації являють собою вид ціннісних співвідношень, які виникають як первинні переваги особистості. Тільки визначені особистістю цінності (цінність природи, екологічної діяльності, здорового способу життя тощо) переходять до ціннісних орієнтацій. Таким чином, ціннісні орієнтації соціальних працівників є фактором регуляції поведінки особистості та її активності.

Потреби особистості соціальних працівників при формуванні екологічної компетентності: потреба безпеки (потреба у підтриманні сприятливих природних умов навколишнього середовища для збереження життя та здоров'я особистості); світоглядні потреби (потреби у самореалізації та реалізації свого внутрішнього потенціалу); пізнавальна потреба (потреба у вивченні природних процесів для гармонійного включення в них діяльності людини); естетична потреба (потреба у духовному спілкуванні з природою).

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури [1–14], спостережень за навчальною та позанавчальною діяльністю соціальних працівників, їхніх самооцінок і експертних оцінок уточнено критерії (мотиваційний, особистісний, когнітивний, процесуальний, рефлексивний), кількісні та якісні показники, що відображають зміни у сформованості екологічної компетентності майбутніх соціальних працівників.

Мотиваційним критерієм ми вважаємо сформованість мотивації формування екологічної компетентності, а в якості показників – ставлення до питання збереження природи та інтерес до оволодіння екологічною компетентністю. Особистісний критерій – виявлення професійно й особистісно-

значущих якостей (толерантності, гуманізму, громадянськості, відповідальності, принциповості, ініціативності та вимогливості).

На змістовно-практичному етапі основну увагу слід приділити формуванню когнітивного, діяльнісного та рефлексивного компонентів екологічної компетентності. Серед існуючих дидактичних принципів педагогічних технологій найбільш важливими для формування когнітивного та діяльнісного компонентів екологічної компетентності соціальних працівників є: цілеспрямованість, інваріантність (фундаменталізація), функціональність, безперервність, інтегрованість, наступність, відповідність методів змісту, диференціація й індивідуалізація навчання, науковість, системність, спрямованість на формування морально-духовного відношення до природи.

Таким чином, умовами визначення змісту навчання є: 1) встановлення деякого обсягу стабільних, фундаментальних знань, необхідних для розуміння галузей науки, що розвиваються, та набуття відповідних навичок і вмінь; 2) виявлення основних напрямів розвитку відповідних галузей науки й техніки; 3) висунення певних вимог до рівня загального та наукового розвитку соціальних працівників, для реалізації якої головна увага приділяється поєднанню двох принципів – наукового і навчального, що є тим, що формує систему знань, шляхи та методи їхнього засвоєння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Буграк О. М., Стрельніков В. Ю. Технологія формування екологічної компетентності студентів: зб. наук. статей магістрів факультету харчових технологій, готельно-ресторанного і туристичного бізнесу ПУЕТ за результатами наук. досл. 2011–2012 навч. р. Полтава : ПУЕТ, 2012. С. 124–129.

2. Загірова О. О., Стрельніков В. Ю. Тенденції розвитку екологічної освіти майбутніх суднових механіків у процесі їхньої професійної підготовки: зб. наук. статей магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи» ПУЕТ за результатами наук. досл. 2013–2014 навч. р. Полтава : ПУЕТ, 2014. С. 54–59.

3. Кльокта О. С., Лебедик Л. В. Підготовка викладачів до використання засобів формування екологічної компетентності студентів: зб. наук. статей магістрів. Факультет товарознавства, торгівлі та маркетингу. Факультет харчових технологій, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу : у 2 ч. Полтава : ПУЕТ, 2018. Ч. 2. С. 270–274.

4. Лебедик Л. В. Розвиток професійної компетентності соціального педагога в умовах інноваційних змін у системі післядипломної освіти. *Неперервна освіта: здобутки,*

проблеми, перспективи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., приуроченої 80-річчю від дня заснування Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти, 23 груд. 2020 р. Науковий, методичний, інформаційний збірник ТОКІППО / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, А. Janowski, Ф. І. Полянський, Г. І. Герасимчук, Т. В. Магера, М. П. Мамус, М. А. Мартинів, Т. О. Сергуніна. Тернопіль: ТОКІППО, 2020. С. 136–141.

5. Лебедик Леся, Стрельніков Віктор. Інтерактивні технології навчання майбутніх фахівців у сфері соціальної роботи. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 4 (193). С. 49–53.

6. Лебедик Л. В. Теоретичні та методологічні аспекти фахового зростання особистості майбутнього соціального працівника в умовах особистісно-орієнтованого навчання. *Психолого-педагогічний супровід фахового зростання особистості в системі неперервної професійної освіти*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 26–27 листоп. 2020 р., Бердянський державний педагогічний університет. Бердянськ, 2020. С. 59–61.

7. Стрельніков В. Ю. Акмеологічна компетентність викладача вищої школи. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. № 31 (244). Черкаси: ЧНПУ імені Богдана Хмельницького, 2013. С. 71–74.

8. Стрельніков В. Ю. Акмеологічний підхід до підготовки фахівців із соціальної роботи. *Дидаскал* : часопис : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю «Університетська освіта в Україні у контексті інтеграції до європейського освітнього простору», 17–18 листоп. 2020 р. / Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021. № 21. С. 160–163.

9. Стрельніков В. Ю. Екологічна компетентність вчителя біології та екології. *Імідж сучасного педагога*. 2010. № 1 (100). С. 54–58.

10. Стрельніков В. Ю. Інноваційні технології підготовки соціальних педагогів до роботи в умовах спеціальних навчальних закладів. *Новітні медико-психолого-педагогічні технології діагностики, запобігання і подолання мовленнєвих розладів* : матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 1–2 жовт. 2009 р.). Полтава : ТОВ «Фірма «Техсервіс»», 2009. С. 181–188.

11. Стрельніков В. Компоненты профессиональной компетентности преподавателя высшей школы. *Edukacja i ekonomia*. Redakcja naukowa prof. dr.hab. Vaino Rajangu, dr. Tadeusz Trocikowski. Wloclawek – Kaniewo, 2015. 381 с. С. 213–221.

12. Стрельніков В. Ю., Лебедик Л. В. Розвиток креативності майбутнього фахівця соціальної роботи в епоху цифрової реальності. *Філософія для дітей: сучасний стан і перспективи розвитку*: матеріали Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф., 25, 26 трав. 2021 р. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 201–207.

13. Стрельніков В. Ю. Проектування професійно-орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки: монографія. Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2006. 335 с.

14. V.Yu. Strelnikov, L.V. Lebedyk, T.V. Hura, S.I. Sysoieva, S.V. Stankevych, E.V. Shapovalova, O.Ye. Avilova. Leadership and social work in the environmental management system. *Ukrainian Journal of Ecology*. 2021. № 11 (2). С. 349–351. URL : <https://www.ujecology.com/articles/leadership-and-social-work-in-the-environmental-management-system.pdf>